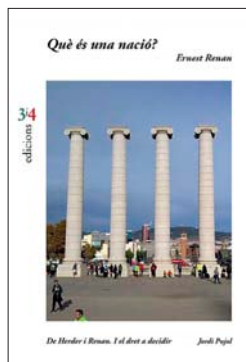

literatura

MANUEL LILLO I USECHI

Edicions 3i4 recupera el discurs d'Ernest Renan, 'Què és una nació?', pronunciat el 1882 a la Sorbona. Una anàlisi interessant per al moment actual que viu Catalunya. El llibre que recull la intervenció compta també amb reflexions de Jordi Pujol i de Ramon Alcoberro al pròleg. La nació, conclouen, és el resultat d'un plebiscit quotidià.

Reflexions nacionals

Què és una nació?

ERNEST RENAN

Edicions 3i4
València, 2017
Assaig, 91 pàgines

Hi va haver un temps en què la nació era un element de discussió allunyat de l'aparell legal i de qüestions jurídiques. Un temps en què Europa iniciava una configuració que culminaria després de la Segona Guerra Mundial. No sense dramatisme. Entre moltes més coses, les distintes nacions —o les maneres d'entendre'n el concepte— van xocar, per dir-ho de manera suau. El pensament germànic sobre la nació va generar una idea racial amb resultats ben coneguts. Alguns, però, van reaccionar precipitadament. Com ara Ernest Renan (Tréguier, Bretanya francesa, 1823), que rebutjà això i féu el pas a una altra concepció. La raça, deia, “és quelcom que es fa i es desfà. És capital per al savi que s'ocupa de la història. Però no té aplicació política”. Tal com explica Ramon Alcoberro al pròleg, “Renan no demana cap compromís amb les arrels més o menys mítiques d'un poble, sinó que considera la nació ‘un referèndum quotidià’, caracteritzat per ‘la voluntat de viure junts’”.

No tot són, però, acceptacions al discurs de Renan. Per debatre aquelles paraules, vigents malgrat els 135 anys que han transcorregut, el llibre inclou també les reflexions de Jordi Pujol, ex-president de la Generalitat de Catalunya. Els pensaments foren expressats en un discurs de suport a un altre ex-president, Artur Mas,

quan el procés vivia el seu tret de sortida i els catalans se sumaven progressivament a la voluntat de decidir el seu futur.

A partir dels pensaments de Johann Herder i de l'esmentat Renan, Pujol analitzava les contraposicions. “Herder plantejava que la personalitat dels pobles es basa en un substrat de llengua, de cultura, de sentiment col·lectiu, de memòria, de consciència prèvia a les construccions polítiques”. De Renan destacava, sobretot, la necessitat “d'un plebiscit diari”. El prioritza a la resta d'aspectes esmentats per Herder.

Però anava molt més enllà. I és que Renan ressaltava l'exemple de França, el seu país. I ho feia, precisament, com a exemple d'unió adquirida gràcies a un element que el pensador considerava indispensable: l'oblit. Una actitud que garantia la pau. “Per a ell, hauria estat millor oblidar el provençal; millor oblidar l'alemany a Alsàcia; millor oblidar el flamenc a Flandes; millor oblidar el català a Catalunya. És millor oblidar Jaume I, Ausiàs March i Ramon Llull, el 1714, la Renaixença i la Mancomunitat de Prat de la Riba. Perquè la unitat es fa sempre brutalment”.

Era la resposta de Jordi Pujol a l'anàlisi de Renan: “La unió de la França del nord i del sud ha estat el resultat d'una exterminació i un terror continuat durant quasi un segle. Pel bé de tothom és millor oblidar”. És la gran contradicció del pensador

teatre

Francesc Foguet escriu sobre l'obra 'Els secrets familiars', dirigida per Elena Tornero

cinema

La crítica setmanal d'Esteve Plantada parla de 'L'odyssée', de Jérôme Salle

televisió

La lupa de Toni de la Torre, sobre els reptes impossibles de la sèrie 'The State'

Ernest Renan

Renan ja anunciava l'any 1882 que "la nació moderna és un resultat històric sorgit d'una sèrie de fets que convergeixen en el mateix sentit. Tant li fa si la unitat ha estat realitzada per una dinastia, com és el cas de França; com si ho ha estat per voluntat directa de les províncies, com és el cas d'Holanda, Suïssa, Bèlgica; o si ha estat per un esperit general, vencedor tardanament dels capricis del feudalisme, com és el cas d'Itàlia i d'Alemanya". El que considerava "arbitrari i funest" era el criteri que "els límits d'una nació són escrits en el mapa i que aquesta nació té el dret d'adjudicar-se allò que és necessari per arrodonir certs topants, per arribar fins a tal muntanya, tal riu, al qual hom atribueix una mena de facultat".

Reaccionant a aquesta pràctica represiva ben habitual, el patiment compartit també esdevé un element fonamental en la conformació de les nacions, segons Renan. "Haver patit, gaudit i esperat plegats, vet aquí allò que val més que les duanes comunes i les fronteres conformes a les idees estratègiques; vet aquí allò que comprenem malgrat les diversitats de raça i llengua. El patiment en comú uneix més que no la joia. En matèria de records nacionals, els dols valen més que els triomfs, perquè imposen deures, encomanen l'esforç comú".

Un cas perfectament aplicable al català. I que qüestiona també la formació d'unes altres nacions, com la de França, forjada precisament a còpia de tot el contrari. En canvi, esdeveniments com la Revolució francesa, magnificada en l'imaginari col·lectiu i percebuda com l'acte d'un poble contra una elit corrupta —la monarquia— ha condicionat un sentiment inclusiu de nació. La integració, en canvi, ha estat desigual a Espanya. L'Estat és resultat del treball d'unes oligarquies que han prioritzat el protagonisme d'uns territoris sobre uns altres. Alguns avui volen marxar. Perquè sense plebiscit uniforme no hi ha nació possible. I "fet d'una manera o d'una altra, és l'hora del plebiscit".

francès pel que fa al cas català. "Deixem a aquests interessants estudis la llibertat sencera en llurs discussions; no els barregem amb allò que n'alteraria la serenitat".

Perquè, en canvi, tal com enumerava Jordi Pujol, si es fa cas de la teoria del plebiscit, Catalunya s'ha adaptat al llarg de la història a aquest consens que ha permès la supervivència de la nació. "Catalunya ha posat de manifest, i ho fa ara, la seva voluntat col·lectiva. Primer, durant segles de política d'ofegament, com a mínim des del 1714: lluitar contra l'ofegament de la seva identitat. Això

ha estat un plebiscit exercit en condicions difícils durant molt de temps, però reeixit. Va ser-ho el 1714. Després, fins a arribar al segle XX, ho va fer d'altres maneres". De fet, Vicens Vives teoritzava que "el primer ressort de la psicologia catalana no és la raó, com en els francesos; no és la filosofia, com en els alemanys; no és l'empirisme, com en els anglesos; ni la mística, com en els castellans. A Catalunya, el primer mòbil és la voluntat de ser". Tot, malgrat els intents, esmentats en el discurs, per posar fi a aquesta voluntat mitjançant la força.